

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน ประเทศไทยต้องเผชิญกับสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา โดยนอกจากการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนในกรอบต่างๆ ทั้งในระดับพหุภาคี (multilateralism) ที่ยังคงดำเนินต่อไป ตามพันธระข้อผูกพันในองค์การการค้าโลก (WTO หรือ World Trade Organization) หรือการเปิดเสรีในระดับภูมิภาคนิยม (regionalism) รวมถึงการเปิดการเจรจาในระดับทวิภาคี (bilateral agreement) อีกด้วย ซึ่งในขณะนี้ประเทศไทยได้เริ่มการเจรจาเพื่อเปิดการค้าเสรีในระดับทวิภาคีกับประเทศต่างๆ มากยิ่งขึ้น เช่น เขตการค้าเสรีไทย-จีน ไทย-อินเดีย ไทย-ญี่ปุ่น เป็นต้น และมีแนวโน้มที่จะเปิดการเจรจากับประเทศต่างๆ มากขึ้นในอนาคต

โดยเขตการค้าเสรีไทยกับจีนนั้น มีจุดเริ่มต้นจากการที่ไทยได้เข้าร่วม Boao Forum For Asia ณ ประเทศจีน เมื่อเดือน เม.ย. 2545 ไทยและจีนตกลงที่จะให้มีการเจรจาจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-จีนขึ้น โดยให้เริ่มจากสาขาที่มีความพร้อมก่อน (early harvest) ซึ่งไทยได้เสนอการเปิดเสรีกลุ่มผักและผลไม้ ทั้งนี้ กรอบในการเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-จีน จะดำเนินไปควบคู่กับการเจรจาเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ซึ่งเขตการค้าทั้งสองนี้จะมีความสอดคล้องกัน

เมื่อวันที่ 18 มิ.ย. 2546 มีการลงนามในความตกลงเร่งลดภาษีสินค้าผักและผลไม้ระหว่าง ไทย-จีนระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของทั้งสองประเทศ ได้แก่ นายอติชัย โพธารามิก และ นายลู ฟุหยวน (Lu Fuyuan) ณ Diaoyuthai State Guest House กรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้ได้เปิดใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2546 ต่อมาในวันที่ 18 ต.ค. 2546 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น และประธานาธิบดีหู จิ่น เทา แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ร่วมเป็นสักขีพยานในการลงนามความตกลงและบันทึกความเข้าใจไทย-จีน จำนวน 5 ฉบับ คือ

1. ความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมว่าด้วยการค้า การลงทุนและความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ
2. การตั้งกลไกการหารือแบบประจำระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย-จีน
3. การเพิ่มความตกลงว่าด้วยการยกเว้นการตรวจลงตราหนังสือเดินทางทูตและหนังสือเดินทางราชการ
4. บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการส่งเสริมการค้า การลงทุนและความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ
- 5.

บันทึกความเข้าใจระหว่างการประชุมไตรเวิลด์แห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน) กับบริษัทชิโนเค็ม จำกัด

ผลปรากฏว่าในช่วง 8 วันแรกของการลดภาษี (1-8 ตุลาคม 2546) การส่งออกและนำเข้าผักผลไม้ระหว่างไทยกับจีนเป็นไปอย่างคึกคัก ผู้ส่งออกของไทยได้ขอหนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าจากกรมการค้าต่างประเทศเพื่อส่งผักและผลไม้ไปยังประเทศจีน รวมจำนวน 79 ฉบับ คิดเป็นมูลค่าการส่งออกทั้งสิ้น 1,658,25461 เหรียญสหรัฐ หรือประมาณ 66,338,440 ล้านบาท ผลไม้ส่วนใหญ่ที่ไทยส่งออกไปจีน ได้แก่ ทูเรียนสด ลำไยสดและแห้ง ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง เป็นต้น

อย่างไรก็ดี หนังสือพิมพ์ไชน่านิวส์ เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2546 กล่าวถึงผลการสำรวจตลาดผลไม้หนัสนเปย เมืองไห่โจว ซึ่งเป็นตลาดผลไม้ที่ใหญ่ที่สุดว่า ปริมาณการนำเข้าผลไม้ไทย เช่น ทูเรียนและมังคุดไม่ได้เพิ่มขึ้น และราคาพืชผักผลไม้ก็ไม่ได้ต่ำลง โดยราคามังคุดไทยตกอยู่ที่ประมาณ 12 หยวน (ประมาณ 60 บาท) ต่อกิโลกรัม ราคาทูเรียนประมาณ 16 หยวน (ประมาณ 80 บาท) ต่อกิโลกรัม ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้มีการประเมินกันว่า ราคาของผลไม้ไทยน่าจะลดลงประมาณร้อยละ 20 แต่ปรากฏว่าราคาผลไม้ไทยมีแนวโน้มแพงขึ้น จึงไม่สามารถแข่งขันกับผลไม้ของจีนได้ เช่น แอปเปิล ลูกแพร์ ในทางกลับกัน หลังการเปิดเสรี กลับมีผักและผลไม้จากจีนทะลักเข้าไทยจำนวนมาก เนื่องจากเป็นฤดูกาลผลไม้ของจีน จึงถือได้ว่าจีนเป็นฝ่ายเริ่มต้นเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากความตกลงฉบับนี้ก่อนไทย นอกจากนี้ยังพบว่าการทำ FTA ไทย-จีนส่งผลให้ไทยขาดดุลรายการสินค้ากับจีนเพิ่มมากขึ้น จากเดิมไตรมาสที่ 3 ในปี 2545 หรือก่อนมีการทำ FTA นั้น ไทยขาดดุลการค้ารายการผัก และผลไม้ กับจีนจำนวน 41 รายการ แต่หลังจากมีการทำ FTA นั้น จนถึงไตรมาสที่ 3 ของปี 2548 ไทยขาดดุลรายการสินค้าเพิ่มมากขึ้นเป็น 63 รายการ และ จำนวนรายการสินค้าผักและผลไม้ที่เคยเพิ่มสูงสุดในไตรมาสแรกของปี 2548 ถึง 65 รายการ¹ ซึ่งสามารถพิจารณาถึงมูลค่าการนำเข้าและการส่งออกสินค้าผัก และผลไม้ ได้ดังตาราง

¹ แหล่งที่มา : <http://www.ftadigest.com/newsUpdate187.html> [25 พฤศจิกายน 2550]

ตารางที่ 1.1 สรุปการเปลี่ยนแปลงในส่วนต่างของดุลการค้า มูลค่าการส่งออก-นำเข้า ดุลการค้าก่อนและหลังการลดภาษี 0 %

หมวดสินค้า	มูลค่าการส่งออกของ ไทย (ล้านบาท)	มูลค่าการนำเข้าของ ไทย (ล้านบาท)	ดุลการค้า
07 (พืชผัก)			
ก่อนทำเอฟทีเอ (ต.ค.-มิ.ย.46)	3,829	346	+3483
หลังทำเอฟทีเอ(ต.ค.-มิ.ย.47)	5,553	970	+4583
การเปลี่ยนแปลงในส่วนต่างของ ดุลการค้า	+45 %	+180 %	+1100
08 (ผลไม้)			
ก่อนทำเอฟทีเอ(ต.ค.-มิ.ย.46)	1,370	1,059	+321
หลังทำเอฟทีเอ(ต.ค.-มิ.ย.47)	2,441	2,565	-125
การเปลี่ยนแปลงในส่วนต่างของ ดุลการค้า	+78 %	+142 %	+196

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร/กรมศุลกากร

จากตารางข้างต้น จะพบว่าหลังจากการทำเขตการค้าเสรี ไทย-จีนนั้น มูลค่าการส่งออกของไทยเพิ่มมากขึ้นจริง โดยไทยสามารถส่งออกผักได้มากขึ้น เป็นจำนวนเงิน 5,553 ล้านบาท ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าการส่งออกก่อนที่จะทำเขตการค้าเสรีนั้น จะพบว่าไทยสามารถส่งออกได้มากขึ้น 45% ในทางกลับกันเมื่อพิจารณาในส่วนของมูลค่าการนำเข้าพืชผักก็จะพบว่าจากเดิมที่ไทยเคยนำเข้าพืชผักเพียง 346 ล้านบาท แต่หลังจากมีการทำเขตการค้าเสรีนั้น ไทยมีมูลค่าการนำเข้าพืชผักมากขึ้นเป็นเงิน 970 ล้านบาท คิดเป็น 180% จะเห็นได้ว่ามูลค่าการนำเข้าสินค้าของไทยก็ยังคงมีมากกว่ามูลค่าการส่งออกอยู่เป็นจำนวนมาก

เมื่อกลับมาพิจารณาที่ตารางล่างซึ่งเป็นตารางมูลค่าการส่งออก และมูลค่าการนำเข้าผลไม้ จะพบว่ามูลค่าการส่งออกผลไม้ไทยนั้นจากเดิมที่ไทยส่งออกได้มากกว่าจีนเล็กน้อยมูลค่า 1,370 ล้านบาท และไทยมีมูลค่าการนำเข้าผลไม้จากจีน 1,059 ล้านบาท แต่หลังจากที่มีการทำเขตการค้าเสรี ไทย-จีนนั้น ไทยมีมูลค่าการส่งออกผลไม้เพียง 2,441 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 78% ในทางกลับกันจีนสามารถส่งออกผลไม้มายังไทยได้มากขึ้นเป็นเงิน 2,565 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้น 142% เมื่อพิจารณาเฉพาะรายการผลไม้นี้จะพบว่าปัจจุบันไทยขาดดุลรายการสินค้าประเภทนี้แก่จีนแล้ว ทั้งๆที่ผ่านมานั้นไทยเป็นฝ่ายที่ได้เปรียบ

รายการสินค้าประเภทนี้แก่จีนตลอดมา นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่า ภายหลังจากการทำข้อตกลงเรื่องเขตการค้าเสรีไทย-จีนแล้ว ถึงแม้ไทยจะสามารถส่งออกสินค้าได้เพิ่มมากขึ้น แต่เมื่อพิจารณาประเด็นการนำเข้าสินค้ากลับเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย หากนำเอาการเปลี่ยนแปลงในส่วนต่างของดุลการค้ามาพิจารณาให้ดีแล้วจะพบว่า มูลค่าการส่งออกเมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์แล้วนั้น น้อยกว่ามูลค่าการนำเข้าอยู่มาก ดังนั้นข้อมูลในส่วนนี้สามารถเป็นเครื่องชี้วัดได้อีกประการหนึ่งว่า การทำเขตการค้าเสรีถึงแม้จะทำให้ไทยมีมูลค่าการส่งออกสินค้าได้มากขึ้นแต่ในอีกมิติหนึ่งก็ทำให้ดุลการค้าของประเทศไทยลดลงมากขึ้นเช่นกัน

จากข้อมูลเบื้องต้นทำให้เกิดความน่าสนใจที่ว่า การทำเขตการค้าเสรีไทย-จีนนั้น น่าที่จะทำให้ประเทศไทยสามารถที่จะขายสินค้าผักและผลไม้ได้มากยิ่งขึ้น ดังคำกล่าวอ้างของกรมการเจรจาการค้าระหว่างประเทศที่ว่า “เกษตรกรไทยจะเป็นฝ่ายที่ได้เปรียบอย่างแน่นอน เนื่องจากว่าเราสามารถส่งออกพืชผักผลไม้ของไทยไปยังประเทศที่มีประชากรมากกว่า 1,000 ล้านคน” แต่ในอีกมิติหนึ่งไทยกลับเริ่มขาดดุลการค้าสินค้าประเภทผลไม้แก่ประเทศจีนแล้ว ขณะเดียวกันทางประเทศจีนก็เริ่มมีมูลค่าการส่งออกสินค้าประเภทพืชผักในเปอร์เซ็นต์ที่มากขึ้นถึง 180% ในขณะที่ทางไทยสามารถส่งออกพืชผักมากขึ้นเพียง 45% เท่านั้น โครงการเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้ควรจะเป็นโครงการหนึ่งที่ภาคการเกษตรได้รับประโยชน์จากการทำเขตการค้าเสรี แต่เพราะเหตุใดภาคการเกษตรกลับไม่ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการทำเขตการค้าเสรีในครั้งนี้ มีการตั้งข้อสงสัยประการหนึ่ง คือมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายเกษตรกรหลายคนเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองสมัย ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี โดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายเกษตรกร (CP) ได้เข้ามามีส่วนสำคัญในการเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-จีน เช่น นายวิระชัย วีระเมธีกุล ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการเจรจาโครงการเขตการค้าเสรีไทย-จีน โดยนายวิระชัยนั้นเป็นลูกเขยของนายธนินท์ เจียรวนนท์ เจ้าของเครือข่ายเกษตรกร (CP) รวมทั้งนายวัฒนา เมืองสุข ลูกเขยอีกคนหนึ่งของนายธนินท์ และเป็นอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ผลไม้ของเครือข่ายเกษตรกร (CP) ได้โควตาสินค้าในจีน²

ดังนั้นจากข้อเท็จจริงข้างต้น โครงการนี้จึงอาจจะเป็นเพียงโครงการหนึ่งซึ่งเป็นโครงการที่แสวงหาผลประโยชน์ หรือเอื้อผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มธุรกิจที่มีเครือข่ายกว้างขวาง ทั้งในแวดวงธุรกิจเอกชน รวมถึงแวดวงการเมืองในขณะนั้น อย่างเครือข่ายเกษตรกร (CP) โดยการนำเรื่องผลประโยชน์ของเกษตรกรมาใช้เป็นเพียงข้ออ้างหนึ่ง และข้ออ้างดังกล่าวได้ถูกฝ่ายรัฐบาลนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมในการเจรจาให้เกิดเป็นข้อตกลงว่าด้วยเขตการค้าเสรีไทย-จีน ให้เกิดขึ้นเท่านั้น

² แหล่งที่มา: <http://www.matichon.co.th/weekly/weekly.php?srctag=0411041145&srctag=2005/09/30&search=no> [15 มีนาคม 2550]

ปัญหา/คำถามในการวิจัย

1. การทำเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA ไทย-จีน) พิกัดที่ 07-08 เรื่องผัก และผลไม้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ในทางลบจริงหรือไม่ และเกษตรกรส่วนใดบ้างที่ได้รับผลประโยชน์ หรือเสียผลประโยชน์จากการทำเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้ รวมถึงเกษตรกรเหล่านี้ควรมีการปรับตัวอย่างไร
2. การกำหนดนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA ไทย-จีน) พิกัดที่ 07-08 เรื่องผัก และผลไม้เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มธุรกิจเอกชนอย่างเครือเจริญโภคภัณฑ์หรือไม่ อย่างไร รวมถึงมีผู้ใด กลุ่มธุรกิจใด พलयได้รับประโยชน์จากการทำเขตการค้าเสรีนี้
3. ภายใต้นโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA ไทย-จีน) ก่อให้เกิดสายสัมพันธ์และเครือข่ายธุรกิจระหว่างภาครัฐ ระบบราชการและ กลุ่มธุรกิจเอกชนหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงผลกระทบต่อเกษตรกรไทยอันเนื่องมาจากการกำหนดนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA ไทย-จีน) พิกัดที่ 07-08 เรื่องผัก และผลไม้ รวมถึงการวิเคราะห์ประเด็นอันเป็นที่ถกเถียงระหว่างภาครัฐ และฝ่ายคัดค้านการทำเขตการค้าเสรีในประเด็นที่ว่า “การทำเขตการค้าเสรีไทย-จีนนั้นแท้จริงแล้วฝ่ายใดเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์”
2. เพื่อศึกษาว่ามีกลุ่มธุรกิจใดที่ได้รับผลประโยชน์ทับซ้อน หรือได้รับผลประโยชน์ทางตรง และทางอ้อมจากการกำหนดนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA ไทย-จีน) พิกัดที่ 07-08 เรื่องผัก และผลไม้
3. เพื่อใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการเสนอแนะวิธีการในการจัดการกับปัญหาที่เกิดจากการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA ไทย-จีน) รวมทั้งเป็นแนวทางในการพัฒนาข้อตกลงอันเกี่ยวเนื่องกับนโยบายเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับประเทศอื่นๆในอนาคตให้มีความรัดกุมมากยิ่งขึ้น

สมมติฐาน

1. นโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีน แม้จะมีหลักการเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างประเทศคู่ค้า แต่กระนั้นการกำหนดนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีนพิกัด 07-08 (เรื่องผัก และผลไม้) ส่งผลต่อเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ในเชิงลบ โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกพืชผักผลไม้เมืองหนาวอย่างสตอร์เบอร์รี่ แอปเปิ้ล หัวหอม เป็นต้น ส่วนพืชผักผลไม้ที่ฝ่ายไทยได้เปรียบนั้นจะเป็นพืชผักผลไม้

เมืองร้อนบางประเภทอย่างเช่น มันสำปะหลัง ทุเรียน เป็นต้น

2. การกำหนดนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้เอื้อประโยชน์โดยตรงต่อกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่อย่างบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ เนื่องจากว่าบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์เป็นกลุ่มผลประโยชน์ขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพ อำนาจต่อรองกับภาครัฐอย่างมาก สามารถมีผลประโยชน์ต่างตอบแทนกับรัฐได้อย่างสมประโยชน์ซึ่งกันและกัน ซึ่งบริษัทนี้ได้มีการส่งบุคลากรของฝ่ายตนเอง เข้ามายังหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ หรือฝ่ายบริหารประเทศ โดยเข้ามาในฐานะ ส.ส. เมื่อใดที่บุคคลเหล่านี้เข้ามาบริหารประเทศ จะสามารถมีอำนาจหน้าที่ในการเรียกร้องผลประโยชน์เพื่อกลุ่มของตนเอง ซึ่งบุคคลจากบริษัทดังกล่าวเข้ามาเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างภาครัฐ และกลุ่มธุรกิจ หรือเป็นตัวแทนของกลุ่มธุรกิจในการประสานผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายเข้าด้วยกัน และนอกจากนั้นนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีนยังส่งผลประโยชน์ทางอ้อมต่อกลุ่มธุรกิจเอกชนต่างๆ อย่างเช่น ธุรกิจเอกชน superstore อย่างเช่น Macro เป็นต้น

3. กลไกทางการเมืองหรือช่องว่างทางการเมืองได้เอื้อให้เกิดการต่อรองระหว่างกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่กับรัฐ จนกลุ่มธุรกิจดังกล่าวได้ประโยชน์จากนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีน

แนวคิด ทฤษฎี และกรอบในการวิเคราะห์

ในส่วนของแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาเรื่อง “ความเปลี่ยนแปลงของภาคเกษตรกรรม และภาคธุรกิจเอกชนจากกรณีการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีน: พิกัด 07-08 เรื่องผัก และผลไม้” ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดหลัก 2 แนวคิดด้วยกัน ได้แก่ แนวคิดชนชั้นนำ และแนวคิดเรื่องกลุ่มผลประโยชน์ และได้ใช้แนวคิดการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผลและแนวคิดพหุนิยมเสรี มาใช้อธิบายเพิ่มเติมในบางส่วน ซึ่งแต่ละแนวคิดมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดชนชั้นนำ

C. Wright Mills³ (1956) ได้เสนอแนวคิดนี้ว่า โดยพื้นฐานความเชื่อที่ว่าในทุกสังคมจะมีชนชั้นของบุคคลผู้เหมาะสมจะเป็นผู้ปกครองเพียงชนชั้นเดียว ซึ่งเป็นเพราะความสามารถของมนุษย์ในสังคมไม่เท่าเทียมกัน ผู้ที่เหนือกว่าผู้อื่นทั้งในด้านวัตถุ และด้านศีลธรรมจะขึ้นมาเป็นผู้ปกครองหรือชนชั้นนำ ถือว่าเป็นชนกลุ่มน้อยของสังคม ดังที่ Mills ได้แบ่งผู้นำเป็น 4 กลุ่ม คือ ข้าราชการ นักธุรกิจ กองทัพ

³ อ้างในสันติทิพย์ ชวลิตธำรง., รัฐศาสตร์ภาพกว้าง: การวิเคราะห์ทางรัฐศาสตร์ด้วยแบบชนชั้นนำ. (กรุงเทพฯ: วิชาญการพิมพ์, 2547), หน้า

และอำนาจชุมชน

สังคมในอดีตนั้น ชนชั้นนำจะเป็นเสมือนกลุ่มคนที่อยู่บนยอดสามเหลี่ยม ในขณะที่สังคมปัจจุบันนั้น กลุ่มชนชั้นนำจะประกอบไปด้วยบุคคลที่อยู่ยอดของแฉกแต่ละแฉกของดาวหลายแฉก ซึ่งถือว่าเป็นชนชั้นนำของกลุ่มที่หลากหลายในปัจจุบัน และในการศึกษาเรื่องชนชั้นนำนั้นมามีวิธีการศึกษาอยู่ 4 แนวทาง คือ

1. โลกทัศน์ของผู้เฝ้า (elite perspectives)
2. การเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง (elite recruitment)
3. หน้าที่ในตำแหน่ง หรือวิธีการทำงาน (elite performance)
4. ความเบี่ยงเบนของผู้เฝ้า (elite deviance)

ความไม่เท่าเทียมกันทางการเมือง

สำหรับ Lindblom & Woodhouse⁴ ได้นำเสนอเรื่องของความไม่เท่าเทียมกันทางการเมือง (political inequality) ว่ามีสาเหตุของความไม่เสมอภาค (causes of inequality) เนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันทางด้านต่างๆ อย่างเช่น การเข้าถึงข้อมูล ฐานะทางเศรษฐกิจสังคม การศึกษา สิ่งเหล่านี้เป็นตัวแบ่งให้เกิดกลุ่ม หรือชนชั้นทางสังคมขึ้น พลเมืองจำนวนมากที่เป็นชนกลุ่มน้อยในสังคมมีการรับรู้ หรือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้น้อย เนื่องจากคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่มีจัดอยู่ในชนชั้นกลางถึงล่าง เพราะมีการศึกษาค่ำ และขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่รู้ว่าจะตนเองควรที่จะมีบทบาท หรือสามารถที่จะเข้าเรียกร้องสิทธิ เพื่อพิทักษ์สิทธิของตนเองได้ รวมถึงการไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์กรต่างๆ ทางสังคม ดังนั้นปัญหาต่างๆ ของคนกลุ่มนี้จึงไม่ได้ถูกบรรจุให้เป็นวาระของนโยบายต่างๆ เสียทีเดียว และพอกลุ่มคนเหล่านี้คิดว่าปัญหาของเขาคงไม่สามารถแก้ไขได้ จึงทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ขาดความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และท้ายสุดพยายามแยกตัวออกจากสังคม และกิจกรรมทางการเมือง

กระบวนการกำหนดนโยบายมีความจำเป็นในการกำหนดให้ปัญหาต่างๆ เป็นนโยบายทางสังคม แต่เมื่อปัญหาของคนในชนชั้นต่ำกลับไม่มีพลังมากพอจากผู้ที่กำหนดนโยบาย ดังนั้นจึงเป็นความไม่เท่าเทียมกัน ในการที่พวกเขาจะถูกตัดสิทธิ์ในการพิจารณา ใ้ตรงต่อปัญหาทั้งในเรื่องของความขาดแคลน และการจัดตั้งเงินกองทุนที่จะช่วยพวกเขา เช่น ปัญหาผู้หิวโหยในอเมริกาซึ่งเป็นปัญหาที่อยู่ในวาระอย่างยาวนาน แต่ปัญหาเหล่านี้กลับไม่ได้รับความสนใจจากรัฐบาล จนในที่สุดปัญหา

⁴ Lindblom and Woodhouse, *The policy-making process*. (United state of America: Prentice-Hall, 2003), p.104-113.

เหล่านี้ถูกค้นพบ ก็ได้กลายเป็นปัญหาเชิงนโยบายของชาติที่เรื้อรังมานานแล้ว ความเท่าเทียมอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นความไม่เท่าเทียมอย่างหนึ่งในการกำหนดระดับวาระของปัญหาที่เร่งด่วน อย่างเช่น การกำหนดขอบเขต หรือนิยามของผู้ที่ไร้อู่อาศัย หรือผู้หิวโหย มักจะถูกกำหนดโดยหน่วยงานราชการ กลุ่มสังคมนุรักษ์ ซึ่งการกำหนดนโยบายเหล่านี้อาจจะไม่ถูกต้องและครอบคลุมสักเท่าไร ซึ่งอำนาจและอิทธิพลของกลุ่มเหล่านี้จะทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการกระจายหรือจัดสรรทรัพยากร ดังนั้นเพื่อลดความไม่เสมอภาคทางการเมือง และบรรเทาความไม่เสมอภาคสถานะทางเศรษฐกิจ จึงจำเป็นต้องใช้คุณธรรม แม้จะยากลำบากในการปฏิบัติก็ตาม

จึงเป็นการไม่ถูกไม่ควรที่ปัญหาของชนชั้นล่าง จะถูกคิด หรือพิจารณาอย่างผิวเผินจากชนชั้นนำ เนื่องจากว่าชนชั้นนำทั้งหลายนั้น ไม่ได้เป็นผู้ที่ประสบปัญหาอย่างที่ชนชั้นล่างพบเจอปัญหาเหล่านั้น ดังนั้นปัญหาจากชนชั้นล่างเมื่อถูกหยิบยกขึ้นมา หรือพิจารณาจากมุมมองของชนชั้นนำนั้นจึงไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านั้นได้เสมอไป

เราสามารถใช้นโยบายนี้ในการวิเคราะห์ประเด็นที่ว่าเพราะเหตุใด เกษตรกรจึงมักเป็นผู้ที่เสียประโยชน์ ในขณะที่เดียวกันกลับเป็นกลุ่มนักธุรกิจที่ได้ประโยชน์นั่นเอง จากแนวคิดนี้เราสามารถอธิบายประเด็นนี้ได้ว่า ผู้ที่เป็นผู้ดูแลหรือมีหน้าที่โดยตรงในการเจรจาทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีนนั้น คือนายวิระชัย วีระเมธีกุลซึ่งเป็นลูกเขยของบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ นอกจากนี้นายวัฒนา เมืองสุข อดีตรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ก็เป็นหนึ่งในลูกเขยของซีพีเช่นกัน นอกจากนี้กลุ่มธุรกิจเอกชนนี้ก็ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับนายกรัฐมนตรี ดร.ทักษิณ ชินวัตร ตั้งแต่สมัยที่นายธนินท์ เจียรวนนท์ กรรมการผู้จัดการใหญ่บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ สนับสนุน ดร.ทักษิณ กรณีชุกหูน ก่อน ดร.ทักษิณ จะเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสมัยแรก หรือรัฐมนตรีท่านๆ เช่น นายพิทักษ์ อินทวิทย์นันท์ รองนายกรัฐมนตรี อดีตมือขวาคนสนิทของนายธนินท์ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเกษตรกรไทยแล้วจะพบว่าเกษตรกรไทยจำนวนมากไม่ทราบด้วยซ้ำว่ามีการใช้เขตการค้าเสรีไทย-จีนแล้ว เนื่องจากว่าเกษตรกรทั้งหลายไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างที่ชนชั้นนำทั้งหลายสามารถเข้าถึงได้ หรือแม้แต่การกำหนดราคาพืชผลทางการเกษตรก็ถูกกำหนดโดยชนชั้นนำ ฉะนั้นจึงไม่แปลกเลยที่ข้อตกลงฉบับนี้จะเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ และเกษตรกรไทยเป็นผู้ที่เสียประโยชน์นั่นเอง

2.แนวคิดกลุ่มผลประโยชน์

นิยามและประเภทของกลุ่มผลประโยชน์

ในทฤษฎีของ Robert Salisbury⁵ กล่าวว่ากลุ่มเกิดขึ้น เพราะมีผู้นำที่ผู้ก่อตั้ง (organizer) ที่ชักชวนให้คนเข้ามาร่วมโดยมีผลประโยชน์ (interest) เป็นแรงจูงใจ ผลประโยชน์ดังกล่าวแบ่งเป็น 3 ชนิด คือ ประการแรกผลประโยชน์หรือแรงจูงใจทางวัตถุ เช่น เงิน งาน ภาษี ประเภทที่สอง การให้ความรู้สิทธิใกล้ชิดของอารมณ์ เช่น การได้สังสรรค์และการมีเพื่อนจากการเข้าร่วมกลุ่ม ประเภทที่สาม การมีจุดหมายคือ ได้รับความพึงพอใจในด้านอุดมการณ์

Salisbury กล่าวว่ากลุ่มการเมืองจะเน้นแรงจูงใจที่เป็นด้านอุดมการณ์ หรือวัตถุ กลุ่มที่เน้นจุดหมายอย่างเดียวจะไม่ค่อยถาวร เพราะไม่มีผลประโยชน์ที่จับต้องได้มาดึงให้คนอยู่ในกลุ่ม ในขณะที่เดียวกันกลุ่มที่เน้นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ จะเสียค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งสูง แต่ถ้าตั้งได้แล้วมักจะอยู่คงทนถาวร ทฤษฎีของ Salisbury นี้ให้เห็นการได้เปรียบของกลุ่มธุรกิจ และ แรงงาน ซึ่งเน้นผลประโยชน์ตอบแทนทางด้านวัตถุ และการเสียเปรียบหรืออ่อนแอของกลุ่มที่ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์สาธารณะ หรือกลุ่มอุดมการณ์ทั้งหลาย

สำหรับ Doves และ Huges⁶ ได้ให้นิยามของกลุ่มผลประโยชน์ไว้ว่า “กลุ่มผลประโยชน์คือการรวมตัวของกลุ่มบุคคล ซึ่งมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการปกครองในรูปแบบลักษณะที่จะเอื้อผลประโยชน์ต่อกลุ่ม โดยกลุ่มดังกล่าวมิใช่พรรคการเมือง”

ส่วน Linblom และ Woodhouse⁷ ได้ให้ความหมายของกลุ่มผลประโยชน์ว่า อาจจะไม่มีการกำหนดความหมายอย่างชัดเจน แต่กลุ่มหลักๆ ที่ใหญ่ที่สุดของกลุ่มผลประโยชน์ ก็คือ กลุ่มธุรกิจ (Business enterprises) สำหรับกลุ่มของผู้มีส่วนร่วมในการสร้างนโยบาย ที่บางครั้งกลุ่มนั้นอาจถูกเรียกว่ากลุ่มผลประโยชน์ แท้จริงแล้วอาจจะเป็นเพียงปัจเจกบุคคล หรือรายบุคคลก็ได้ วัตถุประสงค์นั้นก็เพื่อเสริมสร้างความมั่งคั่ง หรือเป็นที่ยอมรับในสังคมอย่างสูง เหมือนอย่างกลุ่มผลประโยชน์ทั่วไป โดยคนเหล่านี้จะใช้เงินทุนของตนเอง หรือปากเสียงของเขาในการผลักดันนโยบายตนเอง เพื่อตอบสนองความต้องการของเขา เช่น Donald Trump หรือ Henry Kissinger เป็นต้น

ส่วน Almond และ Powell⁸ ได้ให้นิยามกลุ่มผลประโยชน์ว่าเป็น กลุ่มคนที่เชื่อมโยงกัน โดยมีความสนใจหรือห่วงใยสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยมีความสำคัญอยู่ไม่มากก็น้อยว่า

⁵ อ้างในสุรเชษฐ นิยมทั้ง, 2538. ลักษณะและพัฒนาการของกลุ่มการเมืองเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2517-2537. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

⁶ อ้างในพจนานุกรม ชุมพล, ระบบการเมืองความรู้เบื้องต้น (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 115-120.

⁷ Linblom and Woodhouse. 1993. *The policy-making process*. United state of America: Prentice-Hall, 83-110.

⁸ อ้างแล้วใน พจนานุกรม ชุมพล, ระบบการเมืองความรู้เบื้องต้น. หน้า 115-120.

เขามีความเชื่อมโยงดังกล่าวกันอยู่ ซึ่งทั้งสองได้จำแนกกลุ่มผลประโยชน์ออกเป็น 4 ประเภทด้วยกัน คือ

1.กลุ่มผลประโยชน์ของคนที่เคร่งคร้างไร้บรรทัดฐาน (anomic interest groups) คือกลุ่มที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันตามอารมณ์ เช่นการจลาจล การเดินประท้วงต่างๆ เป็นต้น การเรียกร้องผลประโยชน์ในรูปลักษณะนี้มักจะเกิดขึ้นในสภาพที่ไม่มีกลุ่มที่ได้รับการจัดตั้งอยู่ในสังคม หรือหากว่ามีก็มีบางกลุ่มที่ถูกปิดกั้นมิให้แสดงความต้องการออกมา ดังนั้นความไม่พึงพอใจที่ถูกปิดอยู่จะปะทุออกมา ถ้ามีเหตุการณ์เอื้ออำนวย หรืออุปสรรคทำให้เกิดขึ้น การชักนำนี้อาจกระทำโดยผู้ที่ผู้ที่อยู่ในอำนาจทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของเขาเองก็เป็นได้ แต่ไม่มีการจัดตั้งเป็นองค์การแต่อย่างใด

2.กลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่มีการจัดตั้ง (non-associational interest groups) หมายถึงกลุ่มเครือข่าย กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มภูมิภาค กลุ่มสถานภาพ กลุ่มชนชั้น มีความรู้สึกร่วมกัน เรียกร้องผลประโยชน์ของเขาเป็นครั้งคราว โดยผ่านบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

3.กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นสถาบัน (institutional interest groups) คือองค์กรที่เป็นทางการ เช่นพรรคการเมือง สถาบันนิติบัญญัติ กองทัพ ศาสนา หน่วยงานอื่นๆ ซึ่งมีหน้าที่เฉพาะอย่างอื่นที่ไม่ใช่การเรียกร้องผลประโยชน์ กลุ่มเหล่านี้อาจเรียกร้องผลประโยชน์ของกลุ่มเอง หรือทำหน้าที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของกลุ่มอื่นในสังคม นอกจากนี้กลุ่มย่อยภายในสถาบันอาจเรียกร้องผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มของตนก็ได้

4.กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นทางการ (associational interest groups) คือกลุ่มที่มีการจัดตั้ง มีสมาชิกเป็นการแน่นอน เช่นกลุ่มสหภาพแรงงาน สมาคมนักธุรกิจ เป็นต้น เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นปากเป็นเสียงแทนผลประโยชน์ของกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะ

จากการจัดประเภทของกลุ่มผลประโยชน์ดังกล่าวข้างต้นนี้ นำมาใช้ประโยชน์ในรายงานวิจัยฉบับนี้โดยใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์และจัดกลุ่มประเภทกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่(กลุ่มธุรกิจซีพี) ซึ่งเป็นกลุ่มธุรกิจเอกชนหลักที่เข้ามามีส่วนร่วมขั้นตอนการกำหนดนโยบาย และในขั้นตอนการเจรจาต่อรองในเรื่องของข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีน แท้จริงแล้วสามารถจัดเป็นกลุ่มผลประโยชน์อย่างหนึ่งหรือไม่ ประเภทใด

ทางผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดนี้ในการเป็นกรอบการศึกษาประเด็นและตอบปัญหาที่ว่าเหตุใดกลุ่มธุรกิจจึงเป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากการทำเขตการค้าเสรีในครั้งนี้ หากพิจารณาให้คิดจะพบว่ากลุ่มธุรกิจเอกชนอย่างเครือเจริญโภคภัณฑ์นี้เป็นกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มหนึ่ง มีกิจการต่างๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่ระดับพืชผักผลไม้ จนถึงระดับเคเบิลทีวี หรือเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ โดยในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ นั้น เครือเจริญโภคภัณฑ์เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในรัฐบาลชุดนั้น เครือเจริญโภค

ภัณฑ์ได้มีการส่งเครื่องญาติของตนเองเข้ามามีบทบาทในระดับบริหารประเทศ หรือหน่วยงานของราชการต่างๆ เพื่อที่ว่ากลุ่มผลประโยชน์ของตนเองจะสามารถเข้ามาเรียกร้อง เจริญ รวมถึงออกกฎหมายต่างๆ ให้กลุ่มของตนเองได้รับประโยชน์ ซึ่งแตกต่างจากเกษตรกรซึ่งไม่เคยได้รับโอกาส หรือมีส่วนร่วมในระดับนี้ ดังนั้นเมื่อเราใช้ทฤษฎีนี้จะทำให้เราสามารถทราบทั้งที่มา ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล และกลุ่มธุรกิจ รวมถึงผลประโยชน์ที่กลุ่มธุรกิจนี้จะได้รับด้วย

3.แนวคิดการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Model)

ในงานของ Hugh Ward⁹ นั้นได้กล่าวถึงแนวการวิเคราะห์เชิงการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory) ไว้โดยสรุปได้ดังนี้

แนวการวิเคราะห์เชิงการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลนั้นเป็นที่นิยมมากในช่วงของการปฏิวัติแนวทางพฤติกรรมศาสตร์ ของวงการรัฐศาสตร์อเมริกันช่วงทศวรรษ 1950-1960 โดยจุดหมายหลักคือการมุ่งอธิบายว่า มนุษย์นั้นจะมีพฤติกรรมต่างๆอย่างไร โดยใช้วิธีการศึกษาในเชิงประจักษ์ (Empirical Methods)

Ward นั้นมองว่า แนวการวิเคราะห์เชิงการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลนี้ วางอยู่บนพื้นฐาน วิธีการศึกษาแบบเศรษฐศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของผลประโยชน์เป็นหลัก ซึ่งต่างจากรัฐศาสตร์ยุคพฤติกรรมศาสตร์ (behavioralism) ที่อาศัยฐานความรู้ทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาเป็นหลัก

แนวการวิเคราะห์เชิงการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ได้ตั้งข้อสมมติฐานหลักไว้บางประการ ได้แก่ ประการแรก ปึงเจกบุคคลนั้นจะคำนึงถึงประโยชน์ หรือผลประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก (self-interest/benefit)

ประการที่สอง ปึงเจกบุคคลนั้นมีความสามารถในการใช้เหตุผล (rational capacity) อย่างเต็มที่ โดยแยกออกจากเงื่อนไขทาง เวลา และอารมณ์ ในการเลือกวิถีแห่งการกระทำที่ดีที่สุด และได้รับผลประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขว่า การตัดสินใจเลือกนั้นจะต้องรับรู้ถึงผลที่ตามมาอย่างชัดเจน

ประการที่สาม ปึงเจกบุคคลนั้นมีความสามารถในการจัดลำดับความสำคัญของผลลัพธ์ได้ ดังนั้นปึงเจกบุคคลจึงตัดสินใจเลือกทางเลือกซึ่งสำคัญที่สุด และมีทางเป็นไปได้หรือเกิดขึ้นได้มากที่สุด

สำหรับ โรเบิร์ต คาร์ล (Robert Dahl) และชาร์ล ลินบลอม (Charles Lindblom)¹⁰ ให้นิยามพฤติกรรมที่สมเหตุผลไว้ว่า “การกระทำใดก็ตามถือว่ามีลักษณะชอบด้วยเหตุผล หากการกระทำนั้น

⁹ Hugh Ward, “Rational Choice Theory” in *Theory and Methods in Political Science* edited by David Marsh and Garry Stoker (New York : St.Palgrave Macmillan, 2002), p. 65-89.

¹⁰ อ้างในปรัชญา เวสารัชช, “การศึกษาวิทยาศาสตร์แนวทางจิตวิทยาการเมือง”, *หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์*. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2548), หน้า 359-402..

มุ่งให้บรรลุปเป้าหมายให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้โดยพิจารณาจากเป้าหมายและข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น”

ในงานของศาสตราจารย์ ดร.ปรัชญา เวสารัชช์ ได้กล่าวถึงแนวการวิเคราะห์เชิงการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ไว้โดยสรุปได้ดังนี้¹¹

แนวคิดนี้ถือว่าคนเป็นมนุษย์เศรษฐกิจ(Homo economicus) ซึ่งประกอบด้วยลักษณะต่างๆ

- 1) การกระทำตามผลประโยชน์ส่วนตัวของตน
- 2) มีข้อมูลครบถ้วนเกี่ยวกับปัญหาที่ต้องตัดสินใจ
- 3) รู้ทางเลือกต่างๆในการแก้ปัญหาทุกทาง
- 4) รู้ผลที่พึงจะเกิดจากแต่ละทางเลือก
- 5) พยายามดำเนินการให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 6) มีความสามารถที่จะจัดเรียงทางเลือกต่างๆตามความเป็นไปของผลที่จะเกิดขึ้นที่
ให้ประโยชน์กับตัวเองมากที่สุด

กล่าวโดยสรุปคือ แนวการวิเคราะห์เชิงการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลนี้ เป็นแนวการวิเคราะห์ที่มีระดับในการอธิบายในระดับหน่วยย่อย (ปัจเจกบุคคล) และมีรูปแบบในการอธิบายเชิงตัวกระทำ (actor) ที่มองถึงผลประโยชน์ที่ปัจเจกบุคคลจะได้รับจากการกระทำหรือไม่กระทำการใดๆ ว่าเป็นผลมาจากความมีอิสระในการตัดสินใจของมนุษย์ โดยเป็นการแสดงออกโดยเจตนา และมีเหตุผล ดังนั้นเราอาจกล่าวได้ว่า ตัวแปรหลักของแนวการวิเคราะห์เชิงการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลนี้ก็คือ ผลประโยชน์นั่นเอง

จากความหมายและข้อสมมติฐานแนวคิดตัวแบบการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผลที่กล่าวถึงถึงลักษณะพื้นฐานของมนุษย์ที่ใช้ในการตัดสินใจอันเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์การตัดสินใจของผู้มีอำนาจในการเจรจา และกำหนดนโยบาย อย่างนายวีระชัย วีระเมธีกุล และนายวัฒนา เมืองสุข

4.แนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neo-Liberalism)

งานของ David Harvey¹² อธิบายแนวความคิดเสรีนิยมใหม่ว่าเสนอเรื่องความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ โดยมนุษย์สามารถมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ โดยการปล่อยให้มนุษย์นั้นมีอิสระในการค้าขาย ประกอบอาชีพ ภายใต้กรอบของสิทธิส่วนบุคคล ในตลาดเสรี หรือการค้าเสรี รัฐมีหน้าที่สร้างกรอบ

¹¹ ช่างแล้วในปรัชญา เวสารัชช์, “การศึกษารัฐศาสตร์แนวทางจิตวิทยาการเมือง”, หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2548), หน้า 359-402..

¹² David Harvey, A brief history of Neoliberalism (New York : Oxford University Press, 2005), p. 5-9.

และดูแลกรอบนั้นให้เหมาะสมในแต่ละสังคม ไม่ว่าจะเป็นการดูแลทางด้านการทหาร ตำรวจ ความปลอดภัยต่อทรัพย์สิน รวมทั้งการดูแลทางด้านกลไลตลาด เป็นต้น ยิ่งไปกว่าหากว่ากลไลตลาดมีปัญหาเกิดขึ้น รัฐก็จำเป็นต้องเข้าไปช่วยเหลือ

ส่วน พิทยา ว่องกุลกล่าวถึงนโยบายเศรษฐกิจการเมืองเศรษฐกิจการเมืองของรัฐบาล พ.ค.ท. ทักษิณ ชินวัตร ว่าอยู่ในกรอบของทฤษฎีเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสองส่วน ได้แก่ 1.เสรีนิยมใหม่ทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยการลงทุน ไร้พรมแดน ระบบการเงินเสรี และระบบการค้าเสรี 2.เสรีนิยมใหม่ทางการเมือง ได้แก่แปรรูปเป็นเอกชน การทำให้ประชาธิปไตยที่มุ่งหวังพัฒนาประชาธิปไตยให้เป็นแบบรวมศูนย์¹³

การจัดตั้งเขตการค้าเสรีนับได้ว่าเป็นแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) เป็นแนวความคิดที่ผูกโยงกับโลกไร้พรมแดน หรือ โลกาภิวัตน์ ภายใต้แนวคิดดังกล่าวได้ทำให้เกิดการแข่งขันเสรีขึ้น โดยปราศจากกฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับที่เคยปฏิบัติต่อกัน เช่นการตั้งกำแพงที่สูงเกิน ก็ต้องลดภาษีลงมา หรือการกักตุนค่าเอาไว้เป็นระยะเวลานาน ก็ต้องปล่อยสินค้าตามระยะเวลาที่เหมาะสม ไม่มีการกีดกันแล้งกันต่อไป เป็นต้น แนวคิดดังกล่าวเปรียบเสมือนการโฆษณาแก่ผู้ที่มีแนวความคิดแสวงหาประโยชน์จากการค้าเสรี อีกนัยหนึ่งคือการสร้างความพอใจแก่ชนชั้นนายทุน หรือผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้มีธุรกิจระหว่างชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะสามารถมีการแข่งขันทางการค้าได้อย่างเสรี ซึ่งผู้ที่มีทุนหนาย่อมได้เปรียบเป็นธรรมดา อย่างไรก็ตามการเจรจาการค้าเพื่อเปิดเสรีนั้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมือง อำนาจการต่อรองของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกี่ยวข้องกับดุลอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ระหว่างภูมิภาค และระหว่างกลุ่มประเทศ ซึ่งการเปิดเสรีทางการค้านั้นย่อมมีกลุ่มที่ได้รับประโยชน์ และกลุ่มที่เสียประโยชน์ โดยกลุ่มที่มักได้รับประโยชน์คือกลุ่มคนที่มีการจัดตั้งดีที่สุดในอำนาจต่อรองมากที่สุด หรือมีอิทธิพลต่อผู้กำหนดนโยบายมากที่สุด ขณะที่ผู้เสียประโยชน์คือกลุ่มคนที่ไม่มีการจัดตั้ง ไม่มีอำนาจต่อรอง และไม่มีเส้นสายทางการเมือง ดังนั้นกลุ่มคนที่มีอิทธิพลจึงสามารถผลักดันการกำหนดขอบเขตทิศทางและสาระสำคัญของนโยบายเขตการค้าเสรี เพื่อเอื้อผลประโยชน์แก่กลุ่มธุรกิจของตนเองได้มากที่สุดนั่นเอง

กลุ่มธุรกิจเอกชนอย่างเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้นเป็นกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ ซึ่งพัฒนาตนเองจากบริษัทระดับประเทศเป็นบริษัทระดับโลก บริษัทนี้เป็นบริษัทหนึ่งที่มีศักยภาพ และความสามารถของกลุ่มมากกว่ากลุ่มอื่น จนถึงระดับที่สามารถเจรจากับภาครัฐ หรือเป็นส่วนหนึ่งของภาครัฐได้ นอกจากนี้หากมองเพิ่มเติมที่ความสัมพันธ์ระหว่างเครือเจริญโภคภัณฑ์กับ

¹³พิทยา ว่องกุล, ทักษิณ โทภาภิวัฒน์ (กรุงเทพฯ : สายธาร, 2547), หน้า 107.

ประเทศจีนก็จะพบว่าทั้งสองนั้นมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นเช่นเดียวกัน โดยเครือเจริญโภคภัณฑ์เป็นบริษัทต่างชาติรายแรกที่สามารถเข้าลงทุนยังประเทศจีนได้ โดยได้รับใบอนุญาตเลขที่ 001 ในนามบริษัทซีพี คอนดิเนนทอลจำกัด¹⁴ ด้วยอำนาจทางเศรษฐกิจที่มีมากกว่ากลุ่มโคของกลุ่มธุรกิจ รวมถึงความใกล้ชิดระหว่างภาครัฐ และกลุ่มทุนนี้จึงเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดความได้เปรียบในการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ หรือได้รับประโยชน์จากการกำหนดนโยบาย ดังนั้นหากเกิดการเปรียบเทียบระหว่างภาครัฐ ระบบราชการ ภาคการเกษตร และภาคธุรกิจ จะพบว่าภาคธุรกิจของเครือเจริญโภคภัณฑ์มีอำนาจ หรือศักยภาพมากกว่ากลุ่มอื่นๆ จนสามารถครอบครองทั้งอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ ฯลฯ

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง “การทำเขตการค้าเสรีไทย-จีน พิกัดที่ 07-08 เรื่องผัก และผลไม้” เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา และวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยเลือกใช้วิธีการศึกษาและใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และ การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) เป็นหลัก โดยแบ่งเป็นการศึกษาใน 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่

1. ศึกษาเพื่อหาการเปรียบเทียบการค้าในพิกัด 07-08 เรื่องผักและผลไม้ว่า ก่อนและหลังการทำเขตการค้าเสรีไทย-จีน ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรไทย ในการศึกษาขั้นตอนนี้ ผู้ศึกษาเลือกที่จะเลือกใช้การเก็บข้อมูลจากการศึกษาจากเอกสารจากราชการ หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นทั้งหน่วยงานอิสระ และหน่วยงานภาครัฐเช่น กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ กลุ่ม FTA Watch เป็นต้น ตำราวิชาการของนักวิชาการหรือผู้ที่ทำศึกษาด้านการทำเขตการค้าเสรี (FTA) เป็นหลัก อย่างเช่น นายเกริก ไกร จิระแพทย์ เป็นต้น ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในที่นี้คือกลุ่มที่ติดตามเรื่องราวเกี่ยวกับเขตการค้าเสรีอย่างยาวนาน คือกลุ่ม FTA Watch ซึ่งปรากฏอยู่ใน เว็บไซต์ www.ftawatch.org

2. ศึกษาถึงกลุ่มธุรกิจที่ได้รับการเอื้อประโยชน์จากการทำเขตการค้าเสรีไทย-จีน เนื่องจากว่าการทำเขตการค้าเสรีนั้นเป็นเรื่องสำคัญระดับชาติ แต่ผู้คนส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องนี้สักเท่าใด นอกจากนี้คณะรัฐมนตรีชุดนี้ก็เป็นผู้ที่มีสายสัมพันธ์อันแนบแน่นกับบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นนายวัฒนา เมืองสุข หรือนายวีระชัย วีระเมธีกุลที่เป็นลูกเขยของบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ ทั้งคู่ และทั้งสองยังมีตำแหน่งทางการเมืองเป็นถึงรัฐมนตรี โดยเฉพาะนายวีระชัย ซึ่งเป็นกรรมการผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่มีหน้าที่ในการดูแลงานฝ่ายต่างประเทศเป็นหลัก

¹⁴ อธิวัฒน์ ทวีไพฑูรย์, 4 อภิธานหอนาจักรธุรกิจการค้าไทย (กรุงเทพฯ : ฟังตน, 2545) หน้า 41.

ซึ่งการทำเขตการค้าเสรี เรื่องผักและผลไม้ นั่นก็เป็นหน้าที่หลักที่นายวิระชัยดูแลอยู่ด้วยนั่นเอง จากเหตุผลที่อ้างขึ้นมานั้น ทำให้คาดว่าอาจจะมีการเอื้อผลประโยชน์ให้กับกลุ่มธุรกิจของภาคเอกชนอย่าง เครือเจริญโภคภัณฑ์

การศึกษาในขั้นตอนที่ 2 นี้เป็นการศึกษาโดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร ประกอบกับการสัมภาษณ์ ลีกลุ่มตัวอย่างที่ได้เลือกไว้

2.1 การเก็บข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร จำแนกได้เป็น

2.1.1 เอกสารขั้นต้น (Primary Documents) ตัวอย่างเช่น ข้อมูลเอกสารทางราชการเช่นยอด ส่งออกและยอดสินค้านำเข้าประเภทผัก และผลไม้ จากกระทรวงพาณิชย์ประจำปี 2546-2548 เอกสาร เกี่ยวกับเนื้อหา ข้อตกลงโครงการการค้ากลุ่มธุรกิจคู่ค้าต่างๆ ระหว่างไทยกับจีน เป็นต้น

2.1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Documents) เช่น ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ผู้จัดการ มติชน ฯลฯ นิตยสารการเมืองรายสัปดาห์เช่นผู้จัดการสุดสัปดาห์ ฯลฯ หนังสือเช่น สารานุกรมเศรษฐกิจจีน เมื่อ FTA ได้ตามคุณ ฯลฯ วารสาร บทความ เช่น เอเชียที ยุทธศาสตร์การค้าเสรีไทย-จีน ข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีน ใครได้ใครเสีย เป็นต้น งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ (Internet หรือ e-mail จากกลุ่มต่างๆ ของ FTA)

2.2 การเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ลึก จะทำการสัมภาษณ์จากเกษตรกรที่ปลูกผัก และผลไม้ในพิกัด 07-08 ผู้ประกอบการรายย่อย พ่อค้าคนกลาง รวมถึงผู้ที่ทำมีส่วนสำคัญในการเซ็น สัญญาครั้งนี้อย่างคุณวิระชัย วิระเมธิกุล หัวหน้าฝ่ายจัดซื้อประเภทผัก และผลไม้ของ Superstore อย่าง Macro คือ คุณสุพุมลย์ กล่อมประมุล

แบบแผนการนำเสนอผลการศึกษา

ขั้นตอนแรก การนำเสนอผลการศึกษา การศึกษาเรื่องการทำเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-จีน เป็นการนำเสนอผลการศึกษาในเชิงพรรณนา จากการประมวลข้อมูลที่ได้ศึกษาทั้งจากเอกสารในชั้น ต่างๆ และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่สอง ขั้นตอนการวิเคราะห์การศึกษา ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์การทำเขต การค้าเสรีระหว่างไทยกับจีน การวิเคราะห์ในแต่ละขั้นตอนนี้ เป็นการวิเคราะห์อย่างมีจุดมุ่งหมายนั้น คือเป็นการวิเคราะห์เพื่อ ได้คำตอบว่าการศึกษาก่อน และหลังการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีระหว่าง ไทย-จีนมีการเปลี่ยนแปลงต่อเกษตรกรไทยหรือไม่ อย่างไร รวมถึงฝ่ายใดที่เป็นฝ่ายที่ได้รับประโยชน์ จากการทำเขตการค้าเสรีนี้ อีกทั้งในประเทศไทยมีกลุ่มธุรกิจใดหรือไม่ ที่ได้รับการเอื้อประโยชน์จาก

การทำเขตการค้าเสรีไทย-จีนในครั้งนี้ หรือได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากเขตการค้าเสรี ขั้นตอนที่สาม การสรุปการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ เพื่อตอบคำถามที่ว่าก่อน และหลังการทำเขตการค้าเสรีระหว่างไทยและจีนนั้น การทำการค้าในพืชผัก 07-08 เรื่องผัก และผลไม้ระหว่างประเทศ ไทยและจีนเป็นเช่นไร มีความแตกต่างมากน้อยอย่างไร มีความเปลี่ยนแปลงอย่างไร นอกจากนี้เครือข่าย เจริญโภคภัณฑ์ หรือ superstore เช่น Macro สามารถทำกำไรเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ อย่างไร หลังจากที่มี การทำเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้

ขั้นตอนที่สี่ ข้อเสนอแนะ เป็นการนำเสนอข้อคิดเห็นจากผู้วิจัย จากการที่ผู้วิจัยได้รับความรู้ และประสบการณ์จากการศึกษาวิจัยจากเรื่อง “ความเปลี่ยนแปลงของภาคเกษตรกรรม และภาคธุรกิจ เอกชนจากกรณีการร่วมมือทางด้านเขตการค้าเสรีไทย-จีน: ศึกษาพืชผัก 07-08 เรื่องผัก และผลไม้” เพื่อให้เป็นประโยชน์ทางหนึ่งสำหรับภาครัฐ ในการพิจารณาการทำเขตการค้าเสรีในครั้งต่อไป รวมถึง เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร ประชาชนทั่วไป และสังคมโดยรวมทั่วไป

ขอบเขตของการศึกษา

1.ขอบเขตในด้านมิติเวลา

การศึกษาเรื่องการทำเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-จีน นั้นสามารถแบ่งการศึกษาที่จะทำการ เปรียบเทียบด้านมิติเวลานั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วง

- ช่วงแรก เป็นการศึกษาก่อนที่ข้อตกลงบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2546

- ช่วงหลัง เป็นการศึกษาหลังจากที่ข้อตกลงทางด้านภาษี ได้บังคับใช้แล้ว เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546

สาเหตุที่ต้องทำการแบ่งด้านมิติเวลาในการศึกษาเป็น 2 ช่วงนั้น เนื่องจากว่าจะแสดงให้เห็นถึง ความชัดเจนในประเด็นที่ว่าเกษตรกรไทยเสียเปรียบมากน้อยเพียงใด จากการที่ไทยได้ทำเขตการค้าเสรี ในครั้งนี้ นอกจากนี้เราสามารถเปรียบเทียบผลประกอบการของบริษัทเจริญ โภคภัณฑ์ว่าก่อนและหลัง การทำเขตการค้าเสรีไทย-จีนนั้น ได้ผลประกอบการเกินดุลมากขึ้นเพียงใด

2.ขอบเขตทางด้านกรณีศึกษา

การศึกษาเรื่องการทำเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-จีน นั้นเป็นการการทำข้อตกลงเกี่ยวกับการลด ภาษีผัก และผลไม้จำนวน 116 รายการ เราจึงต้องศึกษาในแต่ละรายการว่าก่อน และหลังการทำ FTA นั้น ยอดการส่งออก ยอดการนำเข้า ราคาผักผลไม้ของประเทศไทยและประเทศจีนเป็นเช่นไร โดยจะยึด เอากลุ่มของผักและผลไม้ที่มีมูลค่ามากที่สุด 5 อันดับเป็นหลัก นั่นคือ ลำไยสด ลำไยอบแห้ง ทุเรียน ลิ้นจี่ และมังคุด

3.ขอบเขตของการเลือกกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล

สำหรับกลุ่มเป้าหมายนั้น จะเลือกศึกษากลุ่มเกษตรกรไทยที่ เป็นผู้เกี่ยวข้อง และได้รับผลกระทบโดยตรงจากการทำ FTA ครั้งนี้ ซึ่งเกษตรกรที่ผู้วิจัยเลือกนั้นคือกลุ่มของเกษตรกรเมืองเหนือผู้ปลูกหอม กระเทียม หรือพืชผักเมืองหนาว และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ทุเรียน ลิ้นจี่ มังคุด เนื่องจากว่าเกษตรกรผู้ปลูกพืชทั้ง 4 ชนิดนั้น เป็นเกษตรกรที่ถือว่าเป็นตัวแทนของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้เมืองร้อน และมีมูลค่าการส่งออกมากที่สุด โดยทั้งสองกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับกระทบอย่างมากต่อการทำเขตการค้าเสรีไทย-จีนในครั้งนี้ รวมถึงพ่อค้าคนกลางที่ทำการส่งพืชผลทางการเกษตรไปขายยังประเทศจีน โดยจะเลือกพ่อค้าคนกลางที่อยู่แถบจังหวัดเชียงรายเนื่องจากว่าทางจังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่ใกล้ชิดกับประเทศจีนมากที่สุดจังหวัดหนึ่ง และเป็นจังหวัดที่มีค่านที่ได้รับผลกระทบจากเขตการค้าเสรีไทย-จีนมากที่สุดค่านหนึ่งของไทย รวมถึงนักธุรกิจชาวไทยที่ทำธุรกิจเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร ซึ่งเป็นคู่ค้าภาคเกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศจีน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในประเด็นที่ว่าด้วยข้อตกลงในนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีน
2. เพื่อทำความเข้าใจและได้ทราบถึงประเด็นที่ว่าเรื่องของผลประโยชน์อันเกิดจากการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีน ว่าแท้จริงแล้วใครได้ใครเสีย
3. ผลจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อสังคม ในการนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาข้อตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทยและประเทศอื่นๆที่จะกระทำต่อไปในอนาคต
4. วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ทำการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทำเขตการค้าเสรี (FTA) และผู้ที่สนใจในประเด็นที่ว่าด้วยเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ

งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน หรือ FTA ไทย-จีน จะพบว่ามิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ออกมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก และเป็นที่น่าสังเกตว่างานวิจัยในทางรัฐศาสตร์ที่ใช่มุมมองด้านการเมืองการปกครองมาเป็นกรอบในการวิจัยยังไม่ปรากฏแพร่หลายเท่าที่ควร ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและแยกประเภทของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน ออกเป็น 3 กลุ่มหลักคือ 1.งานวิจัย

และวรรณกรรมที่นำเสนอในเชิงไม่สนับสนุนการทำ FTA ไทย-จีนและนำเสนอด้านลบเป็นหลัก 2. งานวิจัยและวรรณกรรมที่นำเสนอในเชิงสนับสนุนการทำ FTA ไทย-จีน และนำเสนอด้านดีเป็นหลัก และ 3. งานวิจัยและวรรณกรรมที่นำเสนอทั้งผลด้านดีและด้านลบของ FTA ไทย-จีนควบคู่กันไป ซึ่งงานวิจัยที่รวบรวมมาจากงานทั้งสามกลุ่มหลัก ปรากฏดังนี้

กลุ่มที่ 1: งานวิจัยและวรรณกรรมที่นำเสนอในเชิงไม่สนับสนุนการทำ FTA ไทย-จีนและนำเสนอด้านลบเป็นหลัก

งานวิจัยของ ธนา โดสิตดารัตน์¹⁵ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “เขตการค้าเสรีไทย-จีน วิเคราะห์ในเชิงกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ” ซึ่งผลการศึกษาที่ปรากฏคือ การเปิดเขตการค้าเสรีนั้นมักมีปัญหาที่ตามมาคือ การใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีโชงาชิ โดยมาตรการดังกล่าวที่เห็นได้ในเขตการค้าเสรีไทย-จีน ก็คือ มาตรการด้านสุขอนามัยพืช เนื่องจากประเทศจีนมีวิธีการตรวจสอบสุขอนามัยสินค้าอย่างเข้มงวด ทำให้ผักและผลไม้ของไทยตกค้างอยู่ที่ด่านจนเน่าเสีย ทำให้ไม่สามารถส่งสินค้าไปขายในประเทศจีนได้มากเท่าที่ควร ในขณะที่ประเทศไทยใช้เวลาในการตรวจสอบสุขอนามัยสินค้าจากประเทศจีนในระยะเวลาที่สั้นมาก จึงทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบในการค้าเสรีผักและผลไม้ ดังนั้น ธนา จึงได้เสนอว่าควรมีการตกลงวางมาตรการตรวจสอบด้านสุขอนามัยพืชระหว่างประเทศไทยและจีน ภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ในเรื่องของการเร่งลดภาษีด้วย ให้มีแนวทางปฏิบัติเช่นเดียวกัน

บทความของ ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ¹⁶ ได้นำเสนอเรื่อง “สนธิสัญญาทวิภาคี ก่อตั้งเขตการค้าเสรีไทยออสเตรเลีย กับปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ” ซึ่งนำเสนอว่า ในหลักการของการจัดทำเขตการค้าเสรี อาจดูเหมือนจะทำให้เกิดการแข่งขันกันอย่างเสรีตามกลไกตลาด แต่เมื่อพิจารณาเงื่อนไขอื่นๆ อาทิ ทั้งเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา เงื่อนไขด้านการลงทุน การค้าบริการ การสาธารณสุข ที่กำหนดไว้ในข้อตกลงเขตการค้าเสรีแล้ว ในท้ายที่สุดความไม่พร้อมของโครงสร้างการผลิตในประเทศไทย จะกลายเป็นปัญหาอย่างมากต่อเกษตรกร ผู้ผลิต ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลางในประเทศ รวมถึงผลกระทบต่อผู้บริโภคในประเทศไทย เพราะประเทศที่มีความสามารถทางการแข่งขันสูง เช่น

¹⁵ ธนา โดสิตดารัตน์, เขตการค้าเสรีไทย-จีน: วิเคราะห์ในเชิงกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

¹⁶ “สำนักงานเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น,” [Online] แหล่งที่มา : http://www.localtalk2004.com/V/2005/detail.php?file=1&code=a1_18022008_02. [17 มี.ค. 50]

จีน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ฯลฯ มีขีดความสามารถทางการแข่งขันเหนือกว่าไทยในทุกด้าน ทั้งด้านความพร้อมทางเศรษฐกิจ ขีดความสามารถด้านเทคโนโลยี อำนาจต่อรองทางการเมือง รวมทั้งขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งรัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเขตการค้าเสรีควรที่จะต้องทบทวนยุทธศาสตร์และรับผิดชอบต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อประเทศชาติในระยะยาว

งานวิจัยของ เศรษฐ์คน สุขกำเนิด นำเสนองานวิจัยเรื่อง “เอฟทีเอ ไทย-จีน ผลกระทบต่อสังคมไทย ในกรณีกระเทียม” พบว่าผลกระทบจากการทำ เอฟทีเอ ไทย-จีน ที่ผ่านมานั้น ดูเหมือนว่าผู้ประกอบการทางฝั่งจีนจะได้ประโยชน์มากกว่า ขณะที่ทางฝั่งไทยนั้น ทำให้เกิดผู้เสียเปรียบคือเกษตรกรผู้ผลิตรายย่อยและผู้บริโภค ส่วนผู้ที่ได้ประโยชน์มีเพียงผู้ประกอบการรายใหญ่เท่านั้น ซึ่งภายหลังการทำเอฟทีเอ ปริมาณการนำเข้าเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ราคากระเทียมในประเทศตกต่ำ พื้นที่เพาะปลูกก็ลดลง ไปเกือบครึ่งหนึ่งในระยะ 3-4 ปีมานี้ มูลค่าในตลาดหายไปกว่า 1 พันล้านบาท โดยตั้งแต่มีการเปิดเสรีทางการค้าไทย-จีนไปแล้วนั้น เห็นได้ชัดว่าการนำเข้าพืชผัก ผลไม้จากจีนนั้น มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ขณะที่การส่งออกนั้น มีขยายตัวเพิ่มขึ้นในระยะแรกเท่านั้น และค่อนข้างนิ่งในระยะต่อมา ในปี 49 ไทยขาดดุลการค้าจีนไปประมาณ 2,200 ล้านบาทแล้ว สิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นในตลาดการค้าของกระเทียม คือ “โครงสร้างในระบบตลาด” ที่เปลี่ยนแปลงไป การนำเข้าสินค้าราคาถูกจากประเทศจีนซึ่งค้าขายง่ายกว่า เป็นระบบมากกว่า เป็นส่วนที่เข้ามาเปลี่ยนระบบตลาด ทำให้ผู้นำเข้าเป็นผู้มีอิทธิพลมากที่สุดในระบบตลาด เพราะได้กลายมาเป็นคนควบคุมปริมาณและกำหนดราคาได้มากขึ้น และนำมาสู่การจัดระบบมาตรฐานสินค้าขึ้นมาใหม่ นั่นคือการแบ่งเกรดกระเทียมใหม่ ซึ่งเป็นการจัดระบบที่เอื้อต่อสินค้าจีนมากกว่า กระนั้นเกษตรกรก็อยู่ในภาวะที่จะไม่ได้ราคาดีอีกแล้ว เกิดเพดานราคาขึ้นมา เพราะการทำเอฟทีเอ ทำให้เกษตรกรยังมีอำนาจการต่อรองน้อยลง เพราะหากพ่อค้าไม่พอใจกับราคา ก็สามารถสั่งนำเข้ามาทดแทนได้ ฉะนั้นทางเลือกของเกษตรกรมีจำกัด ผู้ที่ได้ประโยชน์คือผู้ค้ารายใหญ่เท่านั้น ดังนั้น เอฟทีเอจึงไม่ใช่เรื่องของการเปลี่ยนแปลงภาษีเท่านั้น แต่ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างการตลาดด้วย ที่ทำให้ผู้นำเข้า สามารถทำการค้าได้อย่างเปิดเผยและเสรีมากขึ้น ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ ยังไม่ทราบล่วงหน้า ไม่ได้เตรียมตัว

งานวิจัยของ นิภาวรรณ วิชัย และคณะ¹⁷ ทำการศึกษาเรื่อง “วิถีเชิงแสน ภายใต้ เอฟทีเอ” พบว่า ในการทำเอฟทีเอนั้น ชาวเชียงแสนไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย นอกจากเป็นประตูทางผ่านเท่านั้น อีกทั้งเม็ดเงินที่เคยได้รับจากการค้าขายเล็กๆน้อยๆ จากชายแดน และการท่องเที่ยวก็ลดลงอย่างเห็นได้ชัด อีกทั้งยังไปเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ สำหรับปัญหาที่พบหลักๆ คือ ราคาพืชผัก ผลไม้ตกต่ำ ทำ

¹⁷ “ประเทศไทย,” [Online] แหล่งที่มา : <http://www.prachathai.com> .[17 มีนาคม 2550]

ให้เกษตรกรบางรายต้องเปลี่ยนอาชีพไปขายแรงงานในต่างจังหวัด รวมทั้งอาชีพประมงตามแม่น้ำโขงก็ได้รับผลกระทบด้วย เพราะปัจจุบันแม่น้ำโขงถูกควบคุมโดยประเทศจีนไปแล้ว นอกจากนี้การสร้างท่าเรือเชียงแสน ทำให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาอาศัยเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมตามมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์มากที่สุดก็คงหนีไม่พ้น กลุ่มทุนขนาดใหญ่ ในขณะที่ผู้ประกอบการท้องถิ่น ต้องปิดกิจการหรือย้ายไปทำกิจการในต่างจังหวัด ดังนั้น เมื่อเอฟทีเอ ไทย-จีน ได้ส่งผลกระทบต่อจนยากแก่การแก้ไขแล้ว สิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะทำคือหาทางเยียวยา และศึกษาข้อมูลให้รอบด้านก่อน อย่ามองแต่การเจริญเติบโตของประเทศเพียงอย่างเดียว

บทความของ โชคชัย เอื้อศิลป์¹⁸ ได้นำเสนอเรื่อง “ปัญหาของการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน กรณีสินค้าเกษตรประเภทผัก-ผลไม้ของประเทศไทย” ซึ่งตั้งแต่มีการเปิดเสรีทางการค้าอาเซียน-จีน กรณีในสินค้าผัก-ผลไม้ของไทยพบว่ามีปัญหาต่างๆ ในการทำการค้าที่สำคัญๆ คือ หนึ่ง ลักษณะการเมืองการปกครองของไทยและจีนนั้นมีความแตกต่างกัน ซึ่งจีนมีการแบ่งการปกครองเป็นมณฑล และในแต่ละมณฑลมีการบริหารจัดการกันเอง ดังนั้นการที่รัฐบาลกลางของจีนเปิดเสรีทางการค้ากับไทยก็มีได้บ่งบอกว่าทุกมณฑลจำเป็นต้องปฏิบัติตาม สอง ประเทศไทยไม่ใช่แหล่งนำเข้าสินค้าทางการเกษตรประเทศเดียวของจีน ประเทศเวียดนาม ลาว ยังเป็นแหล่งนำเข้าสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญ ประเภทผัก-ผลไม้ของประเทศไทยอีกด้วย สาม ระบบการขนส่งสินค้าจากประเทศไทยไปยังประเทศจีนยังมีปัญหา เริ่มตั้งแต่กฎระเบียบในการนำเข้าสินค้าจะต้องผ่านหลายขั้นตอนและใช้ระยะเวลายาวนาน การตรวจสอบมาตรฐานสินค้าผัก-ผลไม้ของจีนมีความเข้มงวด กลายเป็นเกิดปัญหาการกีดกันทางการค้า ในรูปแบบที่ไม่ใช่ภาษีขึ้น ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกรณีที่ประเทศจีนส่งสินค้าประเภทผักผลไม้มายังไทยสามารถทำได้สะดวกเพียงนำเข้าผ่านท่าเรือแหลมฉบัง ท่าเรือกรุงเทพ หรือเชียงแสน ใช้เวลาเพียง 1-2 วันก็สามารถกระจายสินค้าได้ทั่วประเทศ สี่ ถึงแม้จะไม่มีภาษีนำเข้าแต่ยังต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มในผัก-ผลไม้ ซึ่งในแต่ละมณฑลมีการกำหนดภาษีมูลค่าเพิ่มในสินค้าประเภทเดียวกัน และยังมีการสวมสิทธิ์ผลไม้จากไทย โดยนำผลไม้จากเวียดนามไปจำหน่ายแทนอีกด้วย ห้า พื้นที่ตอนใต้ของจีนคือมณฑลยูนนาน มีศักยภาพในการปลูกพืชเมืองหนาวและเมืองร้อนบางชนิดได้ ซึ่งสามารถทดแทนการนำเข้าสินค้าจากไทยได้ หก สินค้าประเภทผักและผลไม้จากจีนมีราคาถูกกว่าของไทยมาก ดังนั้น โครงการหลวงคอกค้าซึ่งปลูกผักผลไม้เมืองหนาวหลายชนิดก็ได้รับผลกระทบตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เจ็ด ประเทศไทยยังขาดกระบวนการที่เข้มงวดในการตรวจสอบพืชตกค้างจากผักผลไม้ที่ส่งมาจากจีน โดยใช้เพียงชุดทดสอบหรือ test kit ทดสอบหารสารเคมีตกค้างเบื้องต้นเท่านั้น แปด

¹⁸ โชคชัย เอื้อศิลป์. 2549. “ปัญหาของการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน กรณีสินค้าเกษตรประเภทผัก-ผลไม้ของประเทศไทย”, วารสารศูนย์บริการวิชาการ. 14, 2: 37-41.

ประเทศไทยมีการนำเข้าสินค้าประเภทผักผลไม้ในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนและหลังการเปิดการค้าเสรีกับจีน เก้า หากพิจารณาสินค้าที่ประเทศไทยส่งออกไปยังจีนมากที่สุดคือ มันสำปะหลัง ลำไย ผู้ที่ได้รับประโยชน์มากที่สุดมีเกษตรกรและผู้ปลูกมันสำปะหลัง หรือลำไย แต่เป็นพ่อค้าที่รวบรวมผลผลิตทางการเกษตรเหล่านี้ไปขายยังประเทศจีน

รายงานการศึกษา คณะกรรมาธิการต่างประเทศ วุฒิสภา จังหวัดเชียงใหม่¹⁹ ได้ทำการศึกษา “ข้อมูลในพื้นที่กรณีเขตการค้าเสรีไทย-จีน จังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งผลการศึกษาที่พบคือ หนึ่ง มีปัญหาในการปฏิบัติอยู่มาก และไม่ได้รับประโยชน์ตามที่คาดหวัง ในขณะที่เดียวกันเริ่มเห็นผลกระทบในทางลบต่อเกษตรกร องค์กรเกษตรกร ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง แสดงให้เห็นว่า มีการประเมินผลได้ผลเสียที่ไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง มีความบกพร่องในการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอง ยังขาดการเตรียมความพร้อมในการรองรับปัญหาที่เกิดขึ้น สาม แม้ว่าเกษตรกรจะตระหนักว่าการปลูกพืชเกษตรบางชนิด เช่น หอมกระเทียม จะต้องเผชิญกับปัญหาาราคาผลผลิตตกต่ำ แต่เกษตรกรถือว่าการปลูกหอม-กระเทียม เป็นวิถีชีวิตที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา จึงยังคงจะปลูกพืชเหล่านี้ต่อไป ดังนั้น การแก้ไขปัญหาโดยการให้เลิกการปลูกพืชบางชนิด หรือให้เปลี่ยนอาชีพ จึงไม่ใช่แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง สี่ ปัญหาาราคาผลผลิตทางการเกษตรเป็นปัญหาหลักสำคัญอันหนึ่งของปัญหาจำนวนมากในภาคเกษตรกรรมไทย แต่ในขณะนี้รัฐบาลกำลังดำเนินนโยบายในทิศทางที่จะทำให้เกิดผลในทางตรงกันข้าม ดังนั้น รัฐบาลต้องมีการทบทวนนโยบายในการเปิดเสรีภาคการเกษตรจากการทำเขตการค้าเสรีแบบทวิภาคีกับประเทศต่างๆ ที่กำลังดำเนินการอยู่ในเวลานี้

สังเกตได้ว่างานวิจัยในกลุ่มนี้ มักเป็นการนำเสนอจากองค์กรอิสระต่างๆ เช่นกลุ่ม FTA Watch โดยการนำเสนอนั้นมักเสนอภาพลักษณ์ของการทำเขตการค้าเสรีไทย-จีน ในเชิงลบเพียงด้านเดียว ซึ่งผู้วิจัยมองว่างานในกลุ่มนี้ต้องการที่จะทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ โดยการนำเสนอผลกระทบ หรือปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในด้านลบ และเป็นเสมือนกระจกเงาสะท้อนการทำงานของภาครัฐ โดยการเปิดมุมมองที่แตกต่าง เพื่อให้เห็นถึงความเดือดร้อนของเกษตรกร และผู้ประกอบการไทย โดยภาครัฐในฐานะเจ้าของนโยบายอาจจะพยายามปิดตาลงข้างหนึ่งเพื่่อมอง และนำเสนอผลงานและรายงานให้ประชาชนทั่วไปได้เห็นเฉพาะด้านบวกที่เกิดขึ้น หรือรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นเท่านั้น แต่การนำเสนอเพียงด้านเดียวเช่นนี้ดูจะอคติต่อภาครัฐมากเกินไป อีกทั้งการมองเพียงกลุ่มเกษตรกรผู้เสียประโยชน์หลายกลุ่ม โดยไม่ได้มองถึงผู้ที่ได้ประโยชน์เลย จึงเป็นการมองที่ขาดความรอบคอบมากเกินไป

¹⁹ คณะกรรมาธิการต่างประเทศ แหล่งที่มา: http://www.senate.go.th/foreign/picture6_2.htm - 156k [19 มีนาคม 50]

กลุ่มที่2: งานวิจัยและวรรณกรรมที่นำเสนอในเชิงสนับสนุนการทำ FTA ไทย-จีน และนำเสนอ ด้านดีเป็นหลัก

งานวิจัยของ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และชราธร รัตนนฤมิตร²⁰ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “2 ปีเอฟทีเอ ไทย-จีน กับความเข้าใจผิดบางประการ” ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความเข้าใจผิดบางประการต่อความตกลงการค้าเสรีไทย-จีน ว่า การขาดดุลการค้าโดยรวมของไทยต่อจีนที่เพิ่มขึ้นไม่ได้เกิดจากเอฟทีเอ ไทย-จีน แต่เกิดจากการขยายตัว ของการนำเข้าสินค้าของไทยจากจีน โดยเฉพาะสินค้าทุน และวัตถุดิบในภาคอุตสาหกรรมที่สูงขึ้น อีกทั้งการนำเข้ากระเทียมจากจีนที่เพิ่มขึ้นมาก ไม่ได้เกิดจากการลดภาษีตามความตกลง เอฟทีเอ ไทย-จีน แต่เป็นเพราะต้นทุนการผลิตของจีนต่ำกว่าไทยมาก ดังนั้นความเข้าใจผิดที่ศึกษาพบ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประการคือ หนึ่ง เอฟทีเอ ไทย-จีน ทำให้ดุลการค้าไทยขาดดุลเพิ่มขึ้นมาก ในปี 2546 ไทยขาดดุลการค้ากับจีนโดยรวม 15,013 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 43,909 ล้านบาทในปี 2547 และเพิ่มขึ้นเป็น 66,077 ล้านบาท ในปี 2548 (ม.ค.-ธ.ค. 2548) เป็นผลจากการขยายตัวของ การนำเข้าสินค้าจากจีน โดยเฉพาะสินค้าทุน และวัตถุดิบในภาคอุตสาหกรรมที่สูงขึ้น อาทิ ผลิตภัณฑ์เหล็กกึ่งสำเร็จรูป ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ดังนั้น การขาดดุลการค้าโดยรวมจากจีนที่เพิ่มขึ้นในช่วงที่ผ่านมา จึงไม่ได้เกิดจากการความตกลงเปิดเสรีการค้าแต่อย่างใด แต่เป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นแล้ว สอง เอฟทีเอ ไทย-จีน ทำให้ผลไม้จีนทะลักเข้าไทยจนขาดดุลการค้าผลไม้ ซึ่งไทยเกินดุลการค้ากับจีนทั้งในสินค้าผักและผลไม้ ยกเว้นช่วงแรกของการเปิดเสรีคือ คือ ตุลาคม-ธันวาคม 2546 ที่ไทยขาดดุลการค้าผลไม้ โดยสาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากสินค้าที่เคยลักลอบนำเข้า เพื่อหลีกเลี่ยงภาษีกลับเข้าสู่ระบบศุลกากร หลังเปิดเสรี และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการลดภาษีสินค้านำเข้าตามกรอบความตกลง เอฟทีเอ ไทย-จีน ทำให้ไทยนำเข้าผลไม้จากจีน ได้แก่ แอปเปิ้ลและลูกแพร์เข้ามาเป็นจำนวนมาก โดยขยายตัวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 214.2 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน ในขณะที่ในช่วง 3 เดือนแรกหลังลดภาษีนี้ ไทยยังไม่ได้ใช้ประโยชน์จากการลดภาษีสินค้านำเข้าของจีนเท่าที่ควร ซึ่งเกิดจากการไม่ทราบข้อมูลอย่างทั่วถึง แต่ภายหลังเปิดเสรีไป 1 ปี (เดือนมกราคม-ธันวาคม 2547) พบว่าไทยเกินดุลการค้าผลไม้กับจีน สาม เอฟทีเอ ไทย-จีน ทำให้หอมและกระเทียมจีนทะลักเข้าไทยปริมาณมาก ซึ่งการนำเข้าหอมกระเทียมจากจีนที่เพิ่มขึ้นมากภายหลังความตกลงลดภาษีผักผลไม้ระหว่างไทยกับจีน ไม่ได้เกิดจากการลดภาษีตามความตกลง เอฟทีเอ ไทย-จีน แต่เกิดจากต้นทุนการผลิตของจีนที่ต่ำกว่าไทยมาก และแนวโน้มการนำเข้ากระเทียมที่เพิ่มขึ้นได้เกิดขึ้นก่อนหน้าการเปิดเสรีการค้าไทย-จีนแล้ว สี่ เอฟทีเอ

²⁰ แหล่งที่มา : <http://www.nidambel1.net/ekonomiz/2005q4/article2005oct27p3.htm>, [17 มีนาคม 2550]

ไทย-จีน ไม่ได้ช่วยการส่งออกมันสำปะหลังจากไทย ภายหลังจากการเปิดเสรีการค้าผักผลไม้ไทย-จีนนั้น ไทยเกินดุลการค้ากับจีนในสินค้าผักมาโดยตลอด โดยสินค้าในหมวดผักที่ไทยส่งออกมากที่สุดได้แก่ มันสำปะหลัง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 99.78 ของมูลค่าการส่งออกผักของไทยไปจีน ทั้งนี้เป็นผลจากประเทศจีนผลิตมันสำปะหลังไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ภายในประเทศ ดังนั้น เอฟทีเอ ไทย-จีน อาจมีผลสนับสนุนการส่งออกมันสำปะหลังจากไทยไปจีนก็ตาม แต่ปัจจัยหลักที่มีความสำคัญมากกว่าก็คือ ความต้องการนำเข้าน้ำมันสำปะหลังที่เพิ่มขึ้นของจีนเองเป็นหลัก

จะเห็นได้ว่างานวิจัยกลุ่มนี้ เป็นการนำเสนอในเชิงบวกเกี่ยวกับการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน ซึ่งผลที่ปรากฏออกมาจากการวิจัยมักจะเป็นงานที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขข้อถกเถียงจากกลุ่มแรก โดยหน่วยงานของภาครัฐ หรือรัฐบาลมักใช้งานวิจัยกลุ่มนี้ ในการสร้างความชอบธรรม และสนับสนุนการตัดสินใจ ในการทำเอฟทีเอของภาครัฐ นอกจากนี้งานของกลุ่มนี้อาจไม่ได้มุ่งเน้นหรือมองในส่วนของผลกระทบทางการสังคมเท่ากับพิจารณาถึงตัวเลขทางด้านมูลค่าการส่งออกที่เพิ่มมากขึ้นเท่านั้น โดยไม่ได้เปรียบเทียบกับมูลค่าการนำเข้าที่สูงขึ้นเป็นเงาตามตัวอีกด้วย อีกทั้งการวิเคราะห์ของกลุ่มนี้ยังขาดมุมมองในด้านลบอันเป็นสภาพที่เกิดขึ้นจริงจากการดำเนิน โครงการนี้ อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่างานวิจัยในกลุ่มนี้จะป็นงานวิจัยที่ไม่น่าเชื่อถือตามหลักวิชาการ เพียงแต่ยังขาดมุมมองบางประการเท่านั้น จึงจำเป็นที่จะต้องนำงานวิจัยในกลุ่มอื่นๆมาพิจารณาประกอบด้วย

กลุ่มที่3: งานวิจัยและวรรณกรรมที่นำเสนอทั้งผลด้านดีและด้านลบของ FTA ไทย-จีนควบคู่กันไป

งานวิจัยของ ธนุศร์ เขียมอร่าม²¹ ทำการศึกษาเรื่อง “การค้าเสรี โอกาสหรือวิกฤตทางการค้าสินค้าเกษตรของประเทศไทย” ซึ่งผลการศึกษาที่ปรากฏออกมามีทั้ง โอกาสและวิกฤต นั่นคือ ในส่วนของโอกาสนั้นจะเป็นการส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศให้มีปริมาณมากขึ้นแก่ประเทศที่ส่งออกสินค้า และในขณะเดียวกันผู้บริโภคก็จะได้บริโภคสินค้าที่มีราคาลดต่ำลง ในส่วนของวิกฤตนั้น ประเทศผู้ค้า โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้วจะนำมามาตรการที่มีใช้ภายในสู่ลการมาคิดกันทางการค้ามากขึ้น ซึ่งมาตรการดังกล่าวยังไม่ได้มีการกำหนดกฎระเบียบภายใต้องค์การการค้าโลกซึ่งจะส่งผลให้ประเทศได้รับความเสียหายเปรียบในทางการค้า รวมทั้งเสียหายเปรียบในเรื่องต้นทุนการผลิตที่สูงกว่าประเทศคู่ค้า

²¹ ธนุศร์ เขียมอร่าม, “การค้าเสรี: โอกาสหรือวิกฤตทางการค้าเกษตรของประเทศไทย”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

งานวิจัยของ เรณู คุรัตน์²² ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ข้อตกลงว่าด้วยการค้าเสรี ระหว่างไทย-จีน กรณีผักและผลไม้” เป็นการศึกษาวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบในด้านการค้า และดูผลกระทบทางเศรษฐกิจของข้อตกลงการค้าเสรี คู่อัตราภาษีศุลกากร ซึ่งใช้วิธีการศึกษาโดยใช้เอกสาร และการวิจัยภาคสนามร่วมด้วย ผลการศึกษาพบว่า การค้าเสรีผักและผลไม้ของไทยเสียเปรียบดุลการค้ากับจีนมากแต่ไทยก็สามารถส่งสินค้าออกไปยังจีนได้หลากหลายมากขึ้น สำหรับเกษตรกรและผู้ประกอบการ (องค์กรธุรกิจ) ยังขาดความรู้ทางด้านวิชาการอยู่

รายงานการศึกษาของ รุ่งนภา บุญยะนันท์²³ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “เขตการค้าเสรีไทย-จีน ผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าไทย” ซึ่งผลการศึกษาที่ปรากฏคือ การจัดทำเขตการค้าเสรี ซึ่งมีข้อดีคือ ทำให้เกิดการค้าบริการที่ตนมีความได้เปรียบ และพยายามจะลดหรือเลิกผลิตสินค้าและบริการที่ไม่สามารถแข่งขันได้หรือมีความได้เปรียบน้อย ในขณะที่แม้ผลของการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีจะยังไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มรูปแบบ แต่กระทบก็เริ่มเห็นกันบ้างแล้ว เช่น การที่มีสินค้าราคาถูกจากต่างประเทศเริ่มเข้ามาตีตลาดไทยมากขึ้น โดยเฉพาะสินค้าราคาถูกจากประเทศจีน ซึ่งได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้า เสื้อผ้าสำเร็จรูป สำหรับด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนในด้านเศรษฐกิจนั้น เรียกได้ว่าเป็นทั้งคู่ค้าและคู่แข่งกันในส่วนของผู้ค้านั้นจะเห็นว่าไทยมีการส่งออกและนำเข้าจากจีนเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การส่งออกของไทยมีการขยายตัวในอัตราที่น่าพอใจ ในอีกด้านหนึ่งนั้น จีนเป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทย ซึ่งสามารถมองได้ 2 ด้าน ด้านแรกคือ การแข่งขันในตลาดโลก เนื่องจากจีนมีค่าแรงต่ำและมีแรงดึงดูดให้นักลงทุนจากบริษัทสำคัญเกือบทุกกลุ่มอุตสาหกรรมทั่วโลกมุ่งเข้าไปลงทุน ดังนั้นต้นทุนการผลิตสินค้าในจีนจึงได้เปรียบสินค้าจากไทย (โดยเฉพาะในสินค้าที่เน้นราคาถูกและผลิตเป็นจำนวนมาก) ด้านที่สอง คือ การแย่งชิงตลาดกันเอง เช่นกรณีที่จีนส่งสินค้าราคาถูกมาขายในไทย เป็นต้น แต่ในแง่ของการทำเขตการค้าเสรีในแง่สินค้าเกษตร ไทยค่อนข้างจะได้เปรียบในการทำเขตการค้าเสรีสินค้าเกษตร แต่ยังมีอุปสรรคที่ต้องแก้ไข ส่วนในด้านสินค้าอุตสาหกรรม ไทยอาจจะได้ประโยชน์น้อย เนื่องจากรัฐบาลจีนให้การอุดหนุนการผลิตแก่ผู้ประกอบการ โดยเน้นการผลิตขนาดใหญ่

งานวิจัยในกลุ่มนี้ถือได้ว่าเป็นงานวิจัยที่มองได้รอบด้านมากขึ้น โดยมีการมองทั้งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ ถือได้ว่าเป็นงานวิจัยที่สามารถสะท้อนความเป็นจริงที่เกิดขึ้นได้ทั้งสองแง่ ไม่ใช่การเขียนเพื่อส่งเสริมหรือการเขียนเพื่อต่อต้านเพียงอย่างเดียว

²² เรณู คุรัตน์, ข้อตกลงว่าด้วยการค้าเสรีระหว่างไทย-จีน: กรณีศึกษาผักและผลไม้, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, 2547.

²³ “สำนักมาตรการนำเข้าส่งออกสินค้าทั่วไป กรมการค้าต่างประเทศ,” [Online] แหล่งที่มา: <http://www.pantowa.com/content.php?id=2589&name=content5> [19 มีนาคม 2550]

คำสำคัญ

การทำเขตการค้าเสรี (Free Trade Area) คือนโยบายที่ไม่สนับสนุนการเก็บภาษีศุลกากรในอัตราที่สูง และขจัดข้อบังคับต่างๆ ที่กีดกันการค้าระหว่างประเทศ โดยจะมีการเก็บภาษีในอัตราเดียวกัน ให้ความสำคัญแก่สินค้าของทุกประเทศเท่าเทียมกัน ไม่มีข้อจำกัดทางการค้า (Trade Restriction) ที่เป็นอุปสรรคระหว่างประเทศ ไม่มีการควบคุมการนำเข้า หรือการส่งออกที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ ยกเว้นการควบคุมสินค้าบางอย่างที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย ศีลธรรม จรรยา หรือความมั่นคงของรัฐเท่านั้น

พิกัด 07-08 คือ พิกัด หรือรายการสินค้าที่เกี่ยวกับผัก และผลไม้ โดยพิกัด 07 คือรายการเกี่ยวกับผัก จำนวน 61 รายการและรายการ 08 คือรายการเกี่ยวกับผลไม้ จำนวน 55 รายการ รวมทั้งสิ้น 116 รายการ เช่น หอมหัวใหญ่ พริก หัวไชเท้า ถั่วลิสงเตา ถั่วฝักยาว แอปเปิ้ล ส้ม สตรอเบอร์รี่ ลำไย ทุเรียน เป็นต้น